

TARAPATY

Materiały pomocnicze
dla nauczycieli

next
FILM

— CEO —
CENTRUM EDUKACJI
OBYWATELSKIEJ

TARAPATY

Są jeszcze prawdziwe przygody. Co więcej, czekają tuż za rogiem! Julka, Olek i pies Pulpet to główni bohaterowie szalonej historii, w którą zamieszana jest złodziejska szajka, skarb i... Picasso. Dystrybucję filmu *Tarapaty* wspierają materiały pomocnicze opracowane przez Fundację Centrum Edukacji Obywatelskiej – narzędzie do pracy z filmem na lekcjach historii, języka polskiego i na zajęciach wychowawczych.

Tarapaty pokazują, że przyjaźń to wcale nie taka prosta sprawa – Julka dobrze o tym wie. Ma 12 lat, chodzi do szkoły z internatem i jeszcze nigdy nie miała prawdziwej przyjaciółki. Zaczynają się wakacje, a razem z nimi kłopoty. Julka zamiast do rodziców w Kanadzie trafia do ciotki w Warszawie. W tej samej kamienicy mieszka Olek i jego nieodłączny towarzysz – pies Pulpet. Kiedy dzieciakom wpada w ręce plan prowadzący do skarbu, zaczynają się przygody. Na drodze do rozwiązania zagadki staje złodziejska szajka, niania – nałogowa palaczka – i podejrzany pożeracz cukierków. Nikt nie jest tym, za kogo się podaje, a wyścig z czasem trwa. Żeby wyjść cało z tej historii, Julka musi pokonać nieufność i odważyć się na przyjaźń.

Materiały pomocnicze, które trzymają Państwo w rękę, pomogą zmienić seans *Tarapatów* w angażującą edukacyjną przygodę. Zostały opracowane głównie z myślą o uczniach klas IV-VI, ale można je modyfikować w zależności od indywidualnych potrzeb. Pakiet urozmaici opowieść o pierwszych latach życia w powojennej Polsce, pomoże uczestnikom zajęć kształtować swoją znajomość gatunków filmowych i literackich, zachęci ich do refleksji nad tym, na czym polega troska o dobrą relację. Zapraszamy do korzystania z materiałów!

Film w kinach od 15 września. Istnieje możliwość zorganizowania pokazów specjalnych dla grup szkolnych, w sprawie rezerwacji prosimy o kontakt z kinem w Państwa mieście. W przypadku jakichkolwiek problemów z organizacją seansu prosimy o kontakt z dystrybutorem Next Film:

Bartłomiej Bilski – bartek.bilski@next-film.pl
Cezary Kruszewski – cezary.kruszewski@next-film.pl
Kamila Ostrowska – kamila.ostrowska@next-film.pl

Autor: Piotr Ulatowski

Temat:

O poszukiwaniu skarbów, odbudowie stolicy, sukcesach i stratach, czyli o tym, jak radzi sobie młody badacz historii nawet w tarapatkach

Adresaci: uczniowie klas I-VI szkoły podstawowej

Przedmiot: historia

Czas trwania: 1 godzina lekcyjna

Cele lekcji:

Uczennice i uczniowie:

- doskonałą umiejętność analizy i interpretacji tekstów źródłowych oraz fotografii,
- uznają film za pełnoprawny tekst kultury,
- poznają fragmenty tekstów poświęcone Polsce w pierwszych latach po zakończeniu II wojny światowej,
- potrafią wymienić cechy, którymi powinien wyróżniać się badacz poszukujący śladów przeszłości i odtwarzający historię zapomnianych miejsc.

Metody pracy: dialog, praca z tekstem źródłowym, planem i mapą miasta, burza mózgów, elementy dramy, praca w grupach, praca w parach

Słowa kluczowe: plan, warszawskie Koło, Syrenka warszawska, mural

Materiały pomocnicze: karty pracy, rzutnik, telefony uczniów, dostęp do internetu, fotografie i zdjęcia wybranych warszawskich budynków i zabytków, papier, kredki, farby

Uwagi: Lekcję należy przeprowadzić po obejrzeniu filmu *Tarapaty* w reżyserii Marty Karwowskiej. Możesz wybrać część prezentowanych ćwiczeń lub przeprowadzić na podstawie scenariusza całe zajęcia.

Przed zaplanowanym omawianiem tematu rozdaj wybranym uczniom – chętnym lub uzdolnionym aktorsko – scenariusz scenki dramowej (**Załącznik nr 5**) z udziałem m. in. Pabla Picassa, jego fanki oraz narratora opowieści. Poproś, by uczniowie przygotowali się do odegrania tej sceny podczas lekcji. Aktorów powinno być pięcioro, ponieważ tyle jest postaci.

Przebieg lekcji:

1. Rozmowa o filmie: zaprosz uczniów do swobodnych wypowiedzi na temat filmu *Tarapaty*. Zapytaj dzieci o ich wrażenia, fabułę filmu, wątki, które najbardziej je zainteresowały. W rozmowie zwracaj uwagę na to, że akcja filmu rozgrywa się w jednej z warszawskich dzielnic, a owiany tajemnicą skarb, którego usilnie poszukują członkinie gangu opiekunek do dzieci, powstał w okresie powojennym, kiedy stolica była doszczętnie zniszczona. Odwołaj się do wiedzy uczniów z lekcji historii oraz języka polskiego – staraj się wykorzystywać informacje, które znają uczniowie, oraz nawiązuj do ich spostrzeżeń. W zależności od możliwości grupy możesz wprowadzić taśmę czasu, na której wspólnie zaznaczycie datę zakończenia II wojny światowej oraz okres odbudowy stolicy. W rozmowie powinniście poruszyć m. in. następujące treści programowe: gospodarka scentralizowana, wpływy sowieckie, blok wschodni. Uwaga: grupom z klas I-IV samodzielnie nakreśl sytuację Warszawy bezpośrednio po zakończeniu wojny w 1945 roku. Najmłodszym wystarczy uświadomić uzależnienie władz polskich od kierownictwa Związku Radzieckiego, wyjaśniając skróty nazw państw (ZSRR i PRL).
2. Wyświetl na tablicy multimedialnej lub ekranie rzutnika kilka zdjęć przedstawiających Warszawę w 1945 roku (lista źródeł, z których możesz skorzystać, znajduje się w **Załączniku nr 1**). Korzystając z internetu, pokaż uczniom współczesne zdjęcia tych miejsc – możesz skorzystać z któregoś z wirtualnych przewodników po stolicy.

Starszych uczniów warto poprosić, aby skorzystali ze swoich telefonów i w parach samodzielnie odnaleźli współczesne fotografie wybranych obiektów. Następnie porozmawiaj z uczestnikami zajęć o ich skojarzeniach i pierwszych wrażeniach towarzyszących zestawieniu dawnych i współczesnych fotografii.

3. Rozdaj uczniom kartę pracy (**Załącznik nr 2**) i poproś ich, aby w kilkuosobowych zespołach uważnie przeczytali tekst oraz wykonali dołączone zadanie. Polega ono na ułożeniu podanych fragmentów w porządku chronologicznym. W zależności od poziomu grupy uczestniczącej w zajęciach możesz zaproponować uczniom pomoc w postaci minisłowniczka pojęć i postaci (**Załącznik nr 3**).
4. Odwołując się do filmu *Tarapaty*, zwróć uwagę, że pomimo upływu wielu lat nie udało się odbudować wszystkich kamienic i domów, zachować ich wyglądu i przeznaczenia, a nawet numeracji (zapytaj uczniów, czy zapamiętali historię domu przy ulicy Lenartowicza 24). Czy w ich miejscowości znajdują się współcześnie budynki podobne do filmowej „rudery”? Dobierz uczniów w pary i rozdaj im karty pracy (**Załącznik nr 4**). Zapytaj, jakimi cechami powinien się charakteryzować młody badacz historii: co pozwoli mu poznać tajemnice starego, opuszczonego miejsca? Przeznacz na to zadanie 10 minut. Po tym czasie stwórzcie wspólnie listę niezbędnych cech młodego badacza, poszukiwacza i detektywa, który kroczy śladami przeszłości. Poproś uczniów, aby za przykład wzięli bohaterów filmu: Julkę i Olka.
5. Czas na przywołanie wizyty Pabla Picassa w Warszawie w roku 1948. Zaproś na środek sali grupę uczniów-aktorów i poproś o odegranie scenki dramowej. Pozostali uczniowie w tym czasie słuchają w skupieniu. Zasygnalizuj, iż ich zadaniem jest zapamiętanie historii spotkania Picassa z warszawskimi architektami. Zwróć uwagę, że wątek ten był wyeksponowany w filmie *Tarapaty*.

Młodszym dzieciom możesz ewentualnie przeczytać tę krótką historię bądź zaproponować konkurs na najpiękniejszą kolorowaną warszawskiej Syrenki (wydrukuj **Załącznik nr 6**).
6. Na koniec możesz też zaproponować stworzenie żywej rzeźby warszawskiej Syrenki, nawiązującej do rysunku Pabla Picassa. Do wykonania zadania zaproś całą klasę – jest to element integrujący zespół.
7. Podsumuj lekcję: zapytaj uczniów, jakie słowa i pojęcia kluczowe pojawiły się na zajęciach. Oczekiwane odpowiedzi: Pablo Picasso, odbudowa stolicy, Syrenka warszawska. Dobrym podsumowaniem lekcji – o ile macie taką możliwość – jest też wizyta na bazarze staroci na warszawskim Kole. Podczas wycieczki uczniowie w grupach wykonują zdjęcia i przygotowują opisy ciekawych miejsc, zabytkowych rekwizytów i przedmiotów znalezionych na bazarze.

Zaproponuj uczniom kilka zadań i poproś o wybranie oraz wykonanie jednego z nich. Zadania odwołują się do przeprowadzonych zajęć, ale są także okazją, by przeżyć prawdziwą przygodę i poszerzyć horyzonty:

1. Wypracowanie: „Moja niezapomniana historia, czyli o tym, w jaki sposób odnalazłem rodzinny skarb”.
2. Wyprawa w przeszłość własnej miejscowości. Zaproponuj uczniom, by zastanowili się, czy w ich okolicy znajduje się ulica, budynek lub inne miejsce, które może kryć w sobie jakąś tajemnicę. Następnie podziel klasę na zespoły dwu- lub trzyosobowe i poproś, by w takich grupach wymienili się wiedzą na ten temat i ustalili, czego więcej chcieliby się dowiedzieć o wytypowanych miejscach. Zadaniem uczniów jest wyprawa w okolice tajemniczego budynku i zebranie traktujących o nim materiałów: informacji z internetu, zdjęć, planu miasta z zaznaczonym usytuowaniem tego obiektu. Powinni zabrać ze sobą aparat fotograficzny, dyktafon, mapę, plan, a przede wszystkim dobry humor zaprawiony pasją poszukiwacza i badacza śladów przeszłości.
3. Praca wizualna: „Jak wyglądałaby Warszawa, gdybyś to Ty projektował miasto?”. Może ona mieć formę pracy plastycznej (wersja dla najmłodszych), prostej grafiki komputerowej bądź fragmentu planu miasta wykonanego pismem technicznym.

Praca domowa:

Ciekawostki:

- Stare Miasto stanowi jedyny na świecie tak ogromny obszar planowej i ukończonej odbudowy terenu zabytkowej zabudowy miejskiej po katastrofalnych zniszczeniach sięgających około 90%.
- Syrenka narysowana w mieszkaniu na Kole nie była jedyną warszawską syrenką stworzoną przez Pabla Picassa w trakcie pobytu w Polsce. Podczas uroczystego obiadu u prezydenta miasta Stanisława Tołwińskiego na prośbę małżonki gospodarza Picasso naszkicował podobiznę syrenki w rodzinnym albumie Tołwińskich. Różniła się ona od syrenki wolskiej szczegółami rysunku oraz rozmiarami (jej wymiary to odpowiednio 21 i 29 cm).
- W 2016 roku Karol Radziszewski stworzył pracę Syren wzorowaną na dziele Picassa z 1948 roku. Rysunek, tak jak jego inspiracja, wykonany jest węglem, jednak przedstawia syrenkę jako mężczyznę o afrykańskich rysach twarzy z nagim torsem. Podobnie jak postać przedstawiona przez Picassa, Syren w prawej ręce trzyma młot, a w lewej – tarczę.

Bibliografia:

1. *Kto odbudował Warszawę? I dlaczego tak?*, Culture.pl [online], na podst. M. Gliński, *How Warsaw came close to never being rebuilt* [dostęp 28.08.2017]. Dostępny w internecie: <https://goo.gl/w66msH>.
2. *Legendy warszawskie. Antologia*, red. A. M. Zdanowska, J. Odnous, Muzeum Warszawy, Warszawa 2016.
3. *Encyklopedia Warszawy*, red. B. Petrozolin-Skowrońska, PWN, Warszawa 1994.
4. *Skąd wzięły się cegły na budowę stolicy?*, Odkrywcy.pl [online] [dostęp 28.08.2017]. Dostępny w internecie: <https://goo.gl/Y1yYgv>.
5. E. Szwanowski, *Ulice i place Warszawy*, PWN, Warszawa 1963.
6. *W Warszawie zniszczono wielkie dzieło Picassa*, wp.pl [online] [dostęp 28.08.2017]. Dostępny w internecie: <https://goo.gl/VuEcCs>.
7. J. Zieliński, *Atlas dawnej architektury ulic i placów Warszawy*, TONZ, Warszawa 1995-2011.

Materiały pomocnicze:

Załącznik nr 1

- Kolorowe zdjęcia zrujnowanej Warszawy amerykańskiego studenta architektury Henry'ego N. Cobba z 1947 roku: <https://goo.gl/PhsZVY>.
- Wybrane zdjęcia z wystawy Domu Spotkań z Historią *Na nowo. Warszawiacy 1945-55*: <https://goo.gl/kmJ3Uq>.
- Kolekcja zdjęć zniszczonej Warszawy ze zbiorów Muzeum Powstania Warszawskiego: <https://goo.gl/mRGNdB>.
- Film *Miasto ruin* – cyfrowa rekonstrukcja zniszczonego miasta: <https://goo.gl/bGuVkk> (zwiastun).
- Zdjęcia współczesnej Warszawy fotografa Arkadiusza Ziółka: <https://goo.gl/F3KgPZ>.

Odbudowa starówki

Przeczytajcie fragmenty tekstu opowiadającego o etapach odbudowy Starego Miasta i ułóżcie je w porządku chronologicznym.

Początki Starego Miasta sięgają XIII wieku. Wtedy otoczone było wałem ziemnym, który pod koniec XIV wieku został zastąpiony murem obronnym. Ciągnął się on od skarpy wiślanej na zachód, wzdłuż dzisiejszej ulicy Podwałe do Piarkarskiej, następnie obok kościoła św. Marcina aż do zamku.

II wojna światowa zmieniła wszystko. Już po pierwszych zniszczeniach w 1939 roku stało się oczywiste, że stolica będzie wymagała odbudowy. W pracowniach architektonicznych, konspiracyjnie lub pod pozorem innych prac, warszawscy architekci opracowywali plany urbanistyczne i dokumentacyjne rekonstrukcji zburzonych budynków.

W 1944 roku podczas powstania warszawskiego zabudowania Starego Miasta zostały zniszczone w ok. 90%. Z ponad 260 domów przetrwało tylko sześć.

Nic dziwnego, że już od 1945 roku rozpoczęto prace polegające na odgruzowaniu ulic. Zajmował się tym Wydział Architektury Zabytkowej BOS-u [Biuro Odbudowy Stolicy – red.] kierowany przez Jana Zachwatowicza. W pierwszej kolejności udostępniono ludności partery kamienic przy Rynku Starego Miasta oraz kamienice Wąskiego Dunaju. Do Muzeum Narodowego przeniesiono ocalałe elementy Kolumny Zygmunta i innych kamiennych oraz drewnianych rzeźb. Duży wkład w porządkowaniu ulic, odgruzowywaniu miasta mieli mieszkańcy Warszawy, którzy wykonywali pracę w czynnie społecznym. Część z nich pracowała zupełnie za darmo, inni za włożony trud otrzymywali bony na jedzenie.

Zakończenie pierwszego etapu odbudowy Starego Miasta nastąpiło 22 lipca 1953 roku. Odbudowa toczyła się w ogniu gorącej dyskusji nad wizją przyszłej starówki. Podjęto próbę ratowania katedry i licznych kościołów. Udało się to dzięki powołaniu przez kardynała A. [Augusta – red.] Hlonda Rady Prymasowskiej Odbudowy Kościołów Warszawy. Rekonstrukcja katedry, której przywrócono wygląd XV-wieczny, trwała do 1955 roku.

W 1949 roku sejm podjął decyzję o odbudowie Zamku Królewskiego. Aż do 1952 roku prowadzono prace archeologiczne. W latach 1960–1962 odbudowano przyziemie Wieży Grodzkiej, salę o dwóch słupach, zabudowania na Dziedzińcu Kuchennym oraz podziemia obecnego Pałacu Słubów i Bibliotekę Królewską. W 1974 budowla była już na etapie stanu surowego, a od 1981 udostępniano zwiedzającym kolejne wnętrza.

Warto zapamiętać, że Stare Miasto w Warszawie wpisane zostało na listę UNESCO w 1980 roku nie ze względu na wartość zabytkową, lecz jako przykład wyjątkowej dokładności w nieomal całkowitym odrestaurowaniu najstarszego fragmentu miasta, zburzonego metodycznie przez Niemców po powstaniu warszawskim. Nie znaczy to bynajmniej, że rekonstrukcja jest wierną kopią przedwojennej dzielnicy. Prace rekonstruktorskie przeprowadzono wśród gorących dyskusji i konfrontacji różnych poglądów konserwatorskich i architektonicznych na temat kierunku, jaki należy obrać w przywracaniu przedwojennego charakteru zabudowy. Ostatecznie doszło do pewnego rodzaju kompromisu – Stare Miasto odbudowano z niezwykłą dokładnością i wiernością źródłom historycznym, jednak nie kierując się wyglądem budynków w chwili wybuchu II wojny światowej. Odtworzono układ przestrzenny, jaki istniał w XII wieku, oraz architektoniczną zabudowę z XVIII wieku, co było możliwe dzięki zachowanym wizerunkom miasta utrwalonym między innymi w malarstwie Canaletta.

Oprac. na podstawie:

Odbudowa warszawskiej Starówki [online], Histografy.pl [dostęp 29.08.2017]. Dostępny w internecie: histografy.pl/odbudowa-warszawskiej-starowki.

T. Urzykowski, 60 lat warszawskiej Starówki. Dlaczego Bierut zgodził się na odbudowę? [online], Wyborcza.pl [dostęp 29.08.2017]. Dostępny w internecie: warszawa.wyborcza.pl/...Starowki_Dlaczego_Bierut_zgodzil.html.

Minisłowniczek

Pole elekcyjne – dawne pole elekcyjne rozciągało się pomiędzy ulicami: Obozową, Ostroroga i Płocką.

Pablo Picasso – hiszpański malarz, rzeźbiarz, grafik oraz ceramik, uznawany za jednego z najwybitniejszych artystów XX wieku.

Kamienica – miejski budynek mieszkalny, murowany z cegły lub kamienia, przynajmniej jednopiętrowy.

Warszawska Syrenka – godło herbu Warszawy i symbol stolicy.

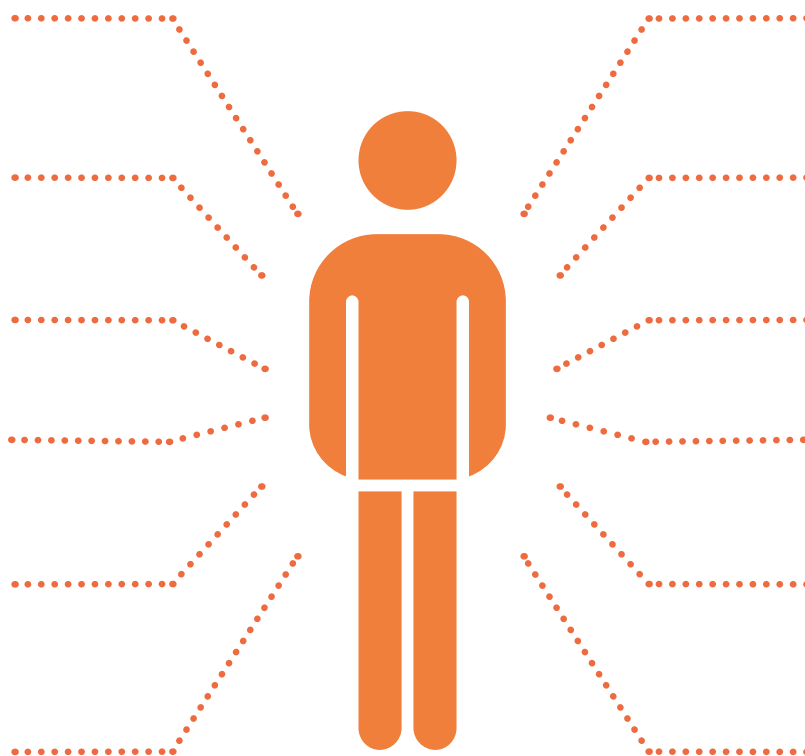
Mural – rodzaj malatury, nazwa pochodzenia hiszpańskiego oznaczająca w skrócie dzieło dekoracyjnego malarstwa ściennego, najczęściej monumentalne.

Syrenka (określenie nieformalne) – warszawski mural, narysowany przez Pabla Picassa w 1948 roku, podczas jego pobytu w Polsce, przedstawiający Syrenkę; zniszczony w 1953.

Urbanistyka (*urbs* – łac. „miasto”) – nauka o budowie miast i osiedli oraz wszystkich problemach związanych z ich planowym urządzeniem i zorganizowaniem pod względem technicznym, gospodarczym, społecznym i kulturalnym.

Charakterystyka młodego historyka

Wypisz cechy, którymi powinien charakteryzować się historyk chcący odkrywać przeszłość swojego miasta. Im więcej cech wypiszesz, tym lepiej.

Scenka dramowa. Spotkanie z niezwykłym malarzem

Narrator: Pablo Picasso, słynny malarz, odbył jedyną podróż do Polski w sierpniu 1948 roku z okazji Światowego Kongresu Intelktualistów w Obronie Pokoju, odbywającego się we Wrocławiu. Oto jak wspominał tę podróż sam artysta.

Pablo Picasso: Tuż po zakończeniu wojny byłem członkiem Francuskiej Partii Komunistycznej. To dlatego chciałem odwiedzić kraj, w którym wprowadzono system socjalistyczny. Nigdy nie zapomnę tej wizyty, choćby dlatego, że była to moja pierwsza w życiu podróż samolotem. Ale na miejscu też nie zabrakło mi wrażeń – mój pobyt w Polsce Ludowej przedłużył się z planowych trzech dni do dwóch tygodni.

Narrator: Musicie wiedzieć, iż malarz nie próżnował. Odwiedził wówczas Kraków oraz obóz Auschwitz-Birkenau. Chciał też bardzo odwiedzić zrujnowaną Warszawę. W stolicy zwiedził m. in. ruiny Zamku Królewskiego, Łazienki, Belweder oraz Pałac w Wilanowie.

Pablo Picasso: Muszę dodać nieskromnie, że zostałem odznaczony przez waszego prezydenta Bolesława Bieruta Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski.

Fanka artysty: Ależ to nie wszystko! Wyobraźcie sobie, że pan Pablo przekazał Muzeum Narodowemu w Warszawie komplet 20 własnoręcznie malowanych talerzy ceramicznych.

Pablo Picasso: Naprawdę miło wspominam pobyt w waszej stolicy. Po Warszawie oprowadzali mnie wspaniali architekci: Helena i Szymon Syrkusowie.

Narrator: Małe wyjaśnienie: to właśnie byli rodzice filmowej ciotki, u której zamieszkała nasza bohaterka Julka Strzałkowska.

Pablo Picasso: Zacni Syrkusowie zabrali mnie na powstające właśnie osiedle mieszkaniowe na Kole, znajdujące się na warszawskiej Woli.

Fanka: Wiem, mistrzu. Było to dokładnie 3 września 1948 roku. Prawda?

Pablo Picasso: Zgadza się. Jesteś świetnie zorientowana. Bardzo spodobało mi się to osiedle. Było funkcjonalne. Byłem pod wrażeniem sposobu, w jaki pozyskiwano wówczas materiał budowlany, który pochodził z gruzu zniszczonego miasta.

Narrator: Picasso przyglądał się nieukończonym jeszcze blokom i wszedł do jednego z nich, do jednopokojowego mieszkania z kuchnią i wnęką sypialną na parterze. Tam, na jednej ze ścian wnęki, narysował sięgający od sufitu do podłogi rysunek warszawskiej syrenki.

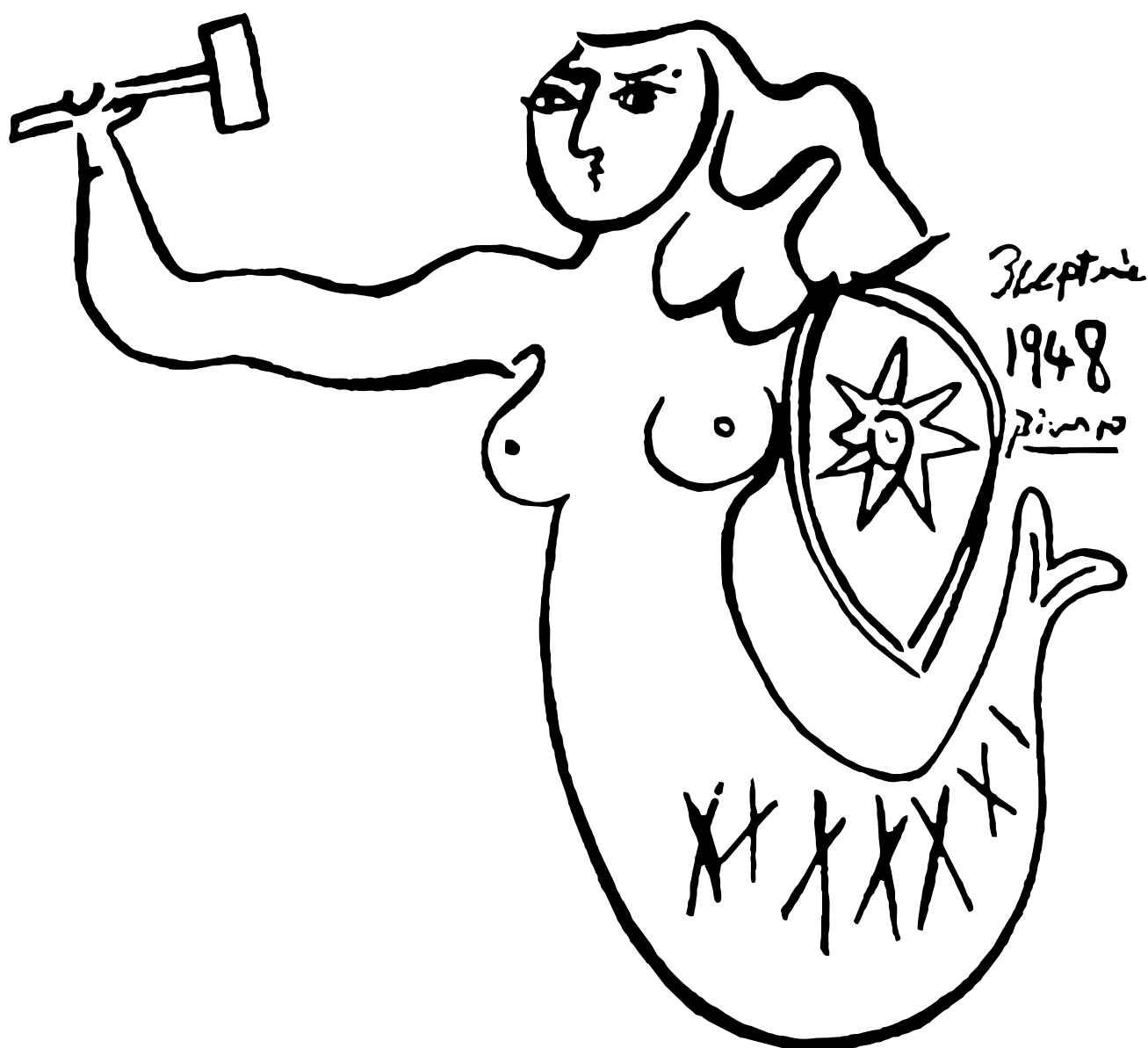
W tym miejscu można pokazać zdjęcie słynnego muralu i zestawić je z oficjalnym herbem Warszawy (Załącznik nr 6).

Narrator: Wkrótce po tych wydarzeniach do komunalnego mieszkania sprowadziło się młode małżeństwo, które dostało ten lokal z przydziału. Była to Franciszka Sawicka-Prószyńska wraz z mężem. Dowiedziawszy się o znaczeniu zastanego dzieła sztuki, zgodzili się przyjmować przybywających turystów, delegacje oficjeli, wycieczki szkolne i innych zainteresowanych muraliem.

Franciszka: Nie powiem, na początku było to ciekawe, ale jak długo można znosić taki tłum ludzi w domu?! Obiadu spokojnie nie dało się ugotować – a to wycieczka szkolna, a to turyści! Czasem w ciągu jednego dnia odwiedzało nas 400 osób! Zdarzały się miłe wizyty, jak wtedy, kiedy przywieźli towarzysza Bieruta albo kiedy przyjeżdżały jakieś zagraniczne delegacje. Zesztyt nawet założyłam, żeby goście mogli składać w nim pamiątkowe wpisy. Ale na dłuższą metę było to naprawdę męczące.

Fanka artysty: Wkrótce doszło do dramatycznego finału całej tej historii. Po kilku latach natłok odwiedzających stawał się coraz bardziej uciążliwy dla lokatorów mieszkania. Z tego powodu kierowali oni do służb dzielnicowych pytania o przyszłość dzieła sztuki. Ze względu na uciążliwość sytuacji domagali się przeniesienia albo likwidacji muralu. Początkowo małżeństwo zasłoniło ścianę kotarą. Czas mijał, a decyzji urzędników w sprawie przyszłości rysunku nie było, więc gospodarze mieszkania zwrócili się do spółdzielni mieszkaniowej z prośbą o remont mieszkania. W 1953 roku rysunek Picassa został zamalowany przez wynajętego do tego malarza pokojowego.

Malarz: Rany, kto to pani zrobił?! Mój szwagier by to namalował!

Autor: Anna Równy

Temat:

I ty możesz zostać detektywem. *Tarapaty* jako film przygodowy z zagadką detektywistyczną w tle

Adresaci: uczniowie klas IV-VI szkoły podstawowej

Przedmiot: język polski

Czas trwania: 1 godzina lekcyjna

Cele lekcji:

Uczennice i uczniowie:

- poznają cechy gatunkowe filmu przygodowego,
- dostrzegają sposoby budowania napięcia w filmie,
- umieją odszukać w filmie środki wyrazu, które wpływają na emocje widza.

Metody pracy: praca z materiałem graficznym, krzyżówka, rozsypanka, burza mózgów, praca w grupach

Słowa kluczowe: film przygodowy, zagadka detektywistyczna, Pablo Picasso

Materiały pomocnicze: karty pracy, dostęp do internetu, tablica interaktywna lub smartfon, rzutnik multimedialny

Uwagi: Lekcję należy przeprowadzić po obejrzeniu filmu *Tarapaty* w reżyserii Marty Karwowskiej. Możesz wybrać część prezentowanych ćwiczeń lub przeprowadzić na podstawie scenariusza całe zajęcia.

Przebieg lekcji:

1. Rozmowa o obejrzanym w kinie filmie *Tarapaty*. Zaproś uczniów do swobodnych wypowiedzi na temat filmu.
2. Rozdaj uczniom pocięte kartki z terminami z dziedziny teorii filmu (**Załącznik nr 1**). Poproś o wybranie tych haseł, które charakteryzują film przygodowy o tematyce detektywistycznej. Wspólnie z uczniami określcie cechy tego gatunku i odnieście powstałą w ten sposób definicję do filmu *Tarapaty*. Podaj uczniom temat lekcji.
3. Podziel uczniów na pary. Poinformuj ich, że wcielą się w rolę detektywów i podążą tropem złodzieja, który skradł cenne dzieło sztuki. Rozdaj każdej parze planszę z planem miasta i instrukcją (**Załącznik nr 2**). Wyjaśnij, że szare linie są odpowiednikami ulic – trasy, którą podąża detektyw. Dodatkowo przygotuj dla każdej pary krzyżówkę (**Załącznik nr 3**), którą otrzymają po dotarciu do celu. Hasło krzyżówki utworzy nazwę skradzionego dzieła sztuki.

Rozwiązanie krzyżówki: pies, tropy, kamera, detektyw, ekran, komedia, aktor.
4. Wyświetl na tablicy reprodukcję dzieła Pabla Picassa i opowiedz krótko o historii powstania tego dzieła. Hiszpański malarz narysował syrenkę na ścianie jednego z warszawskich mieszkań podczas pobytu w stolicy w 1948 roku. Rysunek był inspirowany pomnikiem warszawskiej Syrenki. Link do reprodukcji: <https://goo.gl/QrahKa>.

5. Przejdź do podsumowania lekcji. Przeprowadź burzę mózgów: poproś uczniów, by wymienili te elementy filmu, które wpływają na emocje widza, np. muzyka, dźwięk, oświetlenie. Porozmawiaj z uczniami o tym, co najbardziej działa na nich w kinie. Wyjaśnij, że wymienione przez nich zjawiska nazywamy filmowymi środkami wyrazu.

Przeczytaj poniższy fragment tekstu Witolda Bobińskiego i przygotuj jego streszczenie. Powinno ono liczyć przynajmniej pięć zdań.

Praca domowa:

Kiedy rodziło się kino, nie było jeszcze gatunków filmowych. Zaczęły się tworzyć dopiero wtedy, kiedy realizatorzy filmów spostrzegli, że jedni wolą się w kinie bać, inni śmiać, a wszyscy lubią się wzruszać. Tworzono więc filmy, które straszyły, śmieszyły, wzruszały w coraz to skuteczniejszy i wymyślniejszy sposób. Nie było to budowaniem zamków na piasku. Twórcy filmów mieli przecież solidne fundamenty w postaci istniejących gatunków powieściowych: obyczajowych (pokazujących styl życia i obyczaje jakiegoś środowiska), historycznych, awanturniczych, kryminalnych itd. Starali się więc przełożyć na język „żywych obrazów” literackie fabuły. Kiedy robili to zbyt drobniawo, powstawały z reguły filmy nieudane. Film nie może naśladować literatury. Zdecydowanie lepsze niż wierne ekranizacje okazały się filmy luźno związane z dziełem literackim. Uznawanie książek za pomysły na ciekawą opowieść filmową dało rezultaty w postaci adaptacji filmowych. Często różniły się one (nawet znacznie) od literackich wzorców, ale nie gubiły zalet dobrego filmu. Takie „ostrożne” wykorzystanie literatury z pewnością pomogło filmowi stworzyć rozmaite gatunkowe wzorce.

Źródło: W. Bobiński, *Idę do kina, czyli co młody kinoman wiedzieć powinien*, Wydawnictwo Baran i Suszczyński, Kraków 1995, s. 42.

Materiały pomocnicze:

Załącznik nr 1

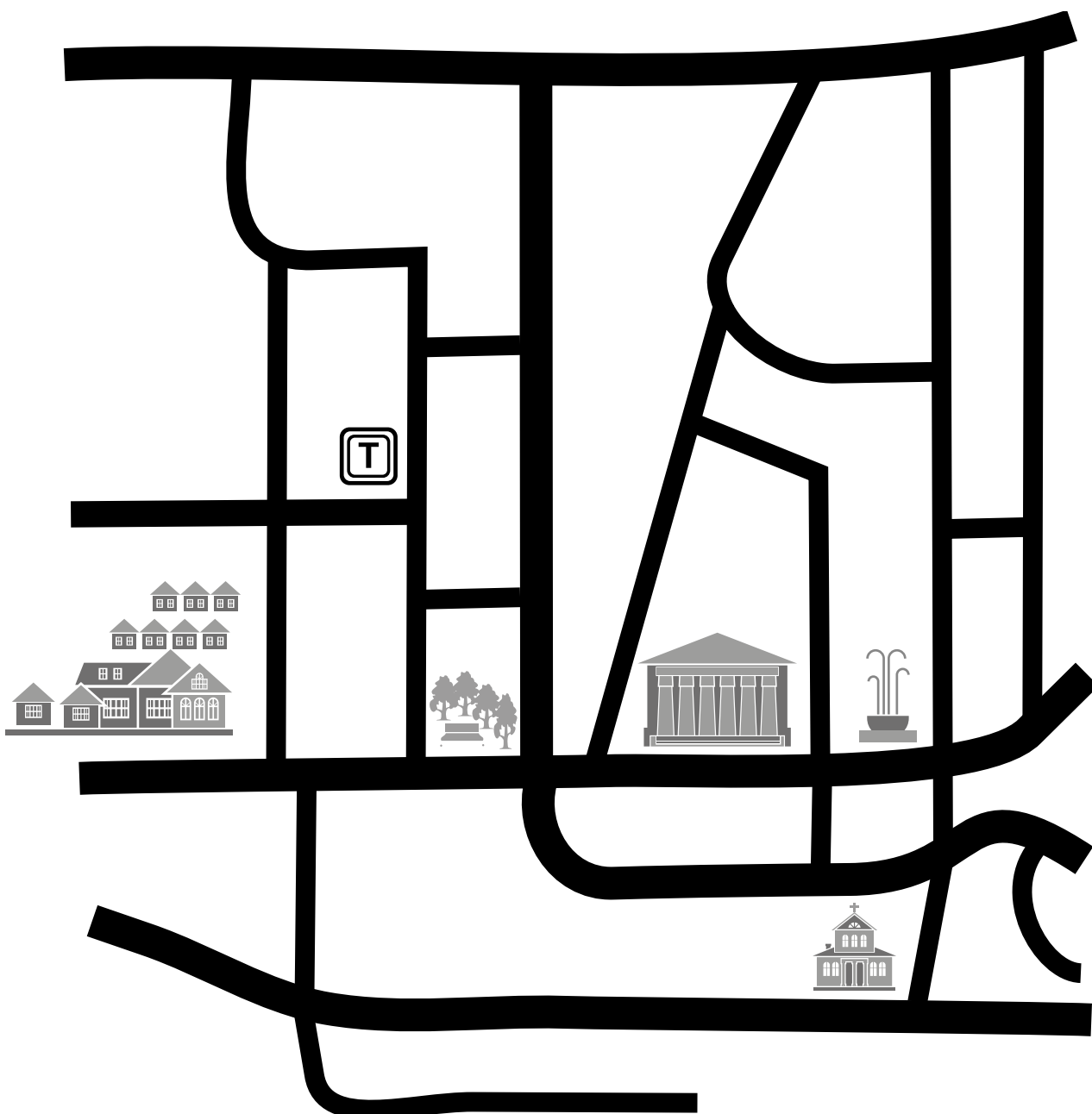
Terminy z teorii filmu (do pocięcia)

scenariusz	bohaterowie fantastyczni
animacja	detektyw
przygoda	tragedia
rekwizyty	sufler
zagadka	tajemnica

Dowiedzieliście się, że skradziono dzieło sztuki. Postanowiliście wcielić się w role detektywów, wzięliście lupy i ruszyliście na poszukiwania. Od osób, które widziały podejrzaną postać przemykającą przez miasto, zebraliście następujące informacje o miejscach pobytu podejrzanego:

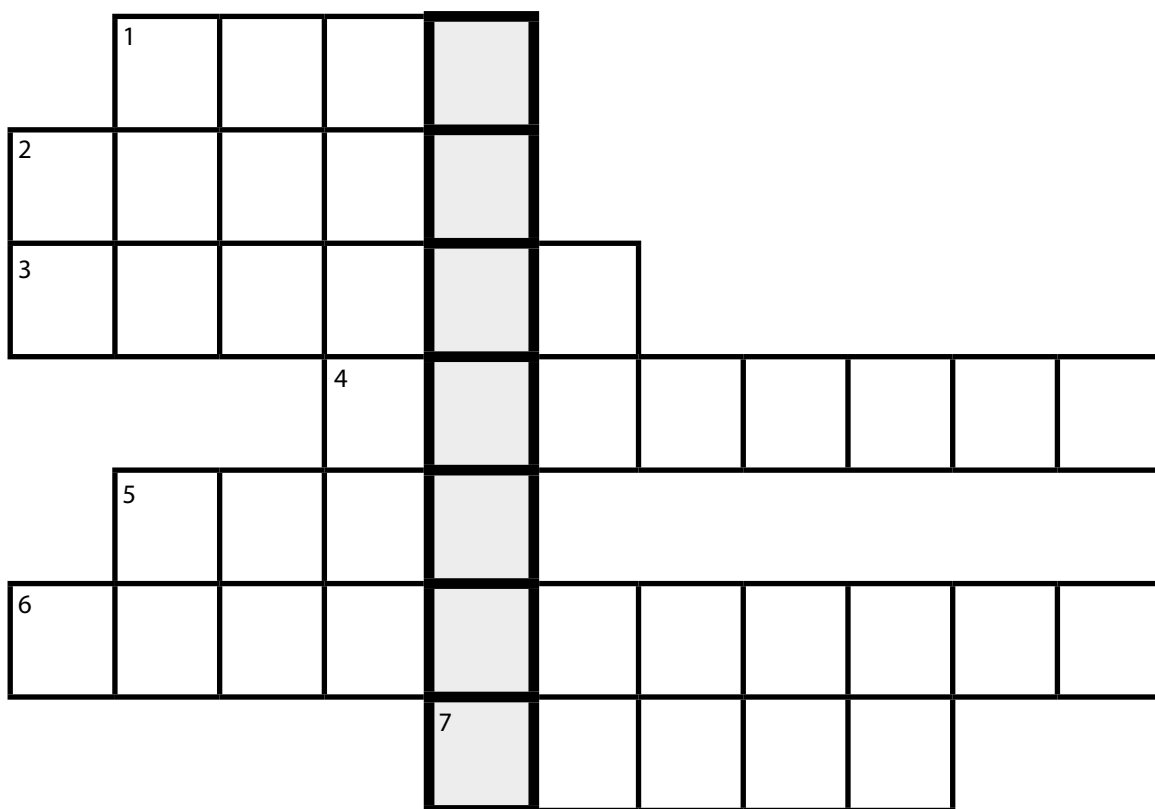
1. ruszył spod kościoła w kierunku fontanny,
2. przy fontannie skręcił w lewo, dalej szedł prosto,
3. przeszedł wzdłuż teatru,
4. minął park, skręcił w prawo,
5. przy przystanku tramwajowym skręcił w lewo,
6. przed osiedlem domów jednorodzinnych skręcił w prawo i poszedł prosto,
7. zatrzymał się na drugim skrzyżowaniu i udał się do domu usytuowanego po lewej stronie.

Wykorzystajcie powyższe informacje i ruszcie wskazanym tropem. Zgłoście nauczycielowi, kiedy dotrzecie do celu.

Krzyżówka dla uczniów

1. Pulpet w *Tarapatach* to...
2. Inaczej ślady.
3. W ręku operatora filmowego.
4. Człowiek zawodowo zajmujący się tropieniem zagadek.
5. Wyświetlamy na nim filmy w kinie.
6. Gatunek filmowy, który rozśmiesza widza.
7. Odgrywa role w filmie.

Hasło:

Autor: Dawid Bałutowski

Temat:

Prawdziwych przyjaciół poznaje się w biedzie

Adresaci: uczniowie klas IV-VI szkoły podstawowej

Przedmiot: zajęcia wychowawcze

Czas trwania: 2 godziny lekcyjne

Cele lekcji:

Uczennice i uczniowie:

- zdobywają wiedzę na temat przyjaźni i jej znaczenia w życiu,
- poznają cechy i zachowania „dobrego przyjaciela” oraz znaczenie troski o przyjaźń w procesie cementowania relacji,
- uświadamiają sobie rolę podobieństw i różnic w relacji przyjacielskiej,
- potrafią w otwarty sposób wyrażać i przyjmować uznanie oraz docenienie,
- integrują się w klasie lub grupie.

Metody pracy: praca plastyczna, mapa myśli, burza mózgów, socjogram, praca w grupach, praca w parach

Słowa kluczowe: przyjaźń, relacja, życzliwość, szczerłość, zaufanie, możliwość liczenia na kogoś, podobieństwa, różnice

Materiały pomocnicze: rzutnik lub tablica, markery, flipcharty, kartki A4, kredki, flamastry dla każdego z uczniów, kolorowe magazyny, klej, duża kostka do gry

Lekcję należy przeprowadzić po obejrzeniu filmu *Tarapaty* w reżyserii Marty Karwowskiej. Możesz wybrać część prezentowanych ćwiczeń lub przeprowadzić na podstawie scenariusza całe zajęcia.

Przed rozpoczęciem zajęć uprzedź uczniów, że spotkanie służy temu, by członkowie grupy mogli lepiej się poznać oraz zastanowić się nad rolą przyjaźni w życiu. Celem tych zajęć nie jest zdobywanie wiedzy, lecz wymiana refleksji i spostrzeżeń. Dlatego nie ma odpowiedzi dobrych i złych – wszystkie wypowiedzi są równie cenne. W trakcie zajęć zachęcaj uczestników do aktywności i otwartości oraz doceniaj przejawy tych postaw.

Podkreśl, że zależy Ci na tym, by uczniowie czuli się bezpiecznie i swobodnie. Uprzedź, że to, o czym będą opowiadać, pozostanie tajemnicą i nie będzie przekazywane osobom trzecim.

Uwagi:

Jeśli w klasie regularnie prowadzisz zajęcia, które wymagają wyższego poczucia bezpieczeństwa niż typowe lekcje szkolne (ze względu na poruszane tematy i osobisty charakter dyskusji), warto poświęcić czas na stworzenie kontraktu wspólnie z uczniami. Jeśli jednak nie ma na to czasu, a zajęcia mają charakter jednorazowy, zaproponuj podstawowe zasady współpracy:

- kiedy mówi jedna osoba, reszta słucha,
- nie oceniamy swoich wypowiedzi, szanujemy zdanie innych, nawet jeśli się z nim nie zgadzamy,
- to, co mówimy, pozostaje naszą wspólną tajemnicą,
- odnosimy się do siebie z szacunkiem,
- mamy prawo odmówić udziału w ćwiczeniu albo odpowiedzi na pytanie, jeśli nie mamy na nie ochoty.

Lekcja nr 1 (45 min)

1. Zapytaj uczniów o ich ogólne wrażenia po obejrzeniu filmu *Tarapaty*. Skorzystaj z następujących pytań pomocniczych:
 - Co myślicie o tym filmie?
 - Jakie emocje w was wzbudzał? Co teraz czujecie?
 - Co wam się najbardziej podobało? Co wam się nie podobało?
 - Którego z bohaterów najlepiej rozumieliście? Dlaczego?
 - Który z bohaterów wywoływał negatywne emocje? Dlaczego?
 - O czym był ten film?
2. Wprowadź główny temat warsztatów. Powiedz: „Jak myślicie, kim byli dla siebie Julka i Olek?”. Zapisz na flipcharcie słowo „przyjaźń” i wyjaśnij, że na najbliższych dwóch lekcjach będziecie rozmawiać o przyjaźni.
3. Zapytaj uczniów, jak tworzyła się i zmieniała relacja Julki z Olkiem. Jakie były etapy tej znajomości? Poproś, by uczniowie odnieśli spostrzeżenia dotyczące filmu do własnych doświadczeń.
Następnie zapytaj uczniów, po co nam przyjaciele i co dzięki nim zyskujemy. Po wysłuchaniu odpowiedzi dodaj, że badania wskazują, iż osoby utrzymujące przyjaźnię są szczęśliwsze, zdrowsze, lepiej radzą sobie z problemami i żyją dłużej.
4. Ćwiczenie „Przyjaźń jest dla mnie”. Rozdaj uczniom po jednej kartce A4, zestawie kolorowych kredek lub flamastrów, kolorowym magazynie i tubce kleju. Powiedz, żeby w prawym górnym rogu napisali swoje imię. Jeśli dane imię wśród uczniów się powtórza, poproś, żeby w jakiś sposób się rozróżnili (np. dodając pierwszą literę nazwiska, zdrobnienie, pseudonim itp.). Następnie poproś uczniów, żeby stworzyli kolaż „Przyjaźń”. Nie musi być ładny ani artystyczny; ważne, żeby odzwierciedlał to, co uczniowi kojarzy się z przyjaźnią. Może przedstawiać scenę, przedmiot, osobę lub symbol. Cokolwiek przyjdzie uczniowi do głowy, będzie w porządku.
5. Po chwili poproś uczniów, żeby w parach pokazali sobie nawzajem kolaże, opowiedzieli o nich oraz wyjaśnili, jak rozumieją słowo „przyjaźń”. Po prezentacji uczniowie zamieniają się kartkami, a następnie tworzą nową parę. Pokazują otrzymany przed chwilą kolaż i opowiadają, czym jest przyjaźń dla osoby, z którą rozmawiali w poprzedniej parze. Przeprowadź tyle rund z zamianami osób w parach, ile uznasz za słuszne. Zależy to od liczebności grupy, możliwości czasowych oraz zaangażowania uczniów. Polecamy przeprowadzić 6-8 rund.

Uwaga: uczniowie za każdym razem przedstawiają kolaż osoby, z którą rozmawiali w poprzedniej rundzie i opowiadają o tym, jak rozumie przyjaźń poprzednia osoba. Jeśli uczniowie będą się martwić, że zapomnieli coś z wypowiedzi rozmówców, uspokój ich, że to naturalne. Poproś, żeby powiedzieli to, co pamiętają.
6. Usadź uczniów w kręgu i poproś, żeby każdy z nich przedstawił obrazek i definicję osoby, z której obrazkiem zakończył ćwiczenie (nie może to być własny kolaż). Prezentację zacząć należy od słów: „To jest kolaż osoby X i według niej przyjaźń to...”. Następnie autor obrazka może krótko odnieść się do tej wypowiedzi i wyjaśnić, czy wszystko było zgodne z jego intencjami, czy też coś zostało zmienione, dodane albo pominięte. W trakcie prezentacji zapisuj na flipcharcie (obok słowa „przyjaźń”) hasła i słowa kluczowe, które pojawiają się w definicjach i skojarzeniach uczniów. Najlepiej, jeśli zrobisz to w formie mapy myśli.
7. Podziękuj uczniom i docień wszystkie pomysły. Podsumuj ćwiczenie, odnosząc się do haseł zapisanych na flipcharcie, a następnie podziel się jedną z definicji przyjaźni: „Przyjaźń to bliskie, serdeczne stosunki z drugą osobą, oparte na wzajemnej życzliwości, szczerości, zaufaniu, możliwości liczenia na kogoś w każdej sytuacji”.
8. „Wiecie, że nigdy nie wierzyłam w przyjaźń?”, „Wydaje ci się, że ktoś cię lubi, a on i tak prędzej czy później wystawi cię do wiatru” – zapytaj uczniów, co sądzą o dwóch zdaniach wypowiedzianych na początku filmu przez Julkę. Czy im też zdarza się wątpić w przyjaźń? Dlaczego tak? Dlaczego nie? Zapytaj uczniów, dlaczego Julka pod koniec filmu zmienia zdanie.
9. Krótko podsumuj lekcję i zapowiedz, że będziecie nadal zajmować się przyjaźnią na kolejnej lekcji.

Przebieg zajęć:

Lekcja nr 2 (45 minut)

1. Rozpocznij lekcję od wspólnego przypomnienia, o czym mówiliście na poprzedniej lekcji.
2. Podziel klasę na losowo dobrane czteroosobowe grupy (możesz wykorzystać metodę losowania kamyczków, cukierków, karteczek czy innych drobiazgów). Połowie powstałych grup rozdaj arkusze flipchart z imieniem Julki, a drugiej połowie – z imieniem Olka. Jeśli masz taką możliwość, wydrukuj i przyklej zdjęcia postaci na odpowiednich arkuszach. Poproś uczniów, żeby w grupach podyskutowali o tym, jakimi przyjaciółmi są postaci, których imiona znajdują się na flipchartach. Podkreśl, żeby zapisali na flipcharcie wnioski z dyskusji: cechy oraz zachowania bohatera i inne skojarzenia związane z tematem. Po upływie czasu przeznaczanego na ćwiczenie poproś uczniów o podzielenie się efektami pracy na forum.
3. Rozdaj uczniom kartki A4 i poproś, by na namalowali na nich koło podzielone na osiem części. Poproś, żeby każdy indywidualnie zastanowił się nad ośmioma cechami dobrego przyjaciela. Jaki jest, co robi? Zachęć uczniów do wypisywania cech (np. szczery, niezawodny, radosny), ale też zachowań (np. zawsze mówi prawdę, zawsze ma dla nas czas).
5. Następnie losowo podziel uczniów na czteroosobowe grupy i poproś, by podzielili się efektami swojej pracy oraz ustalili osiem wspólnych cech dobrego przyjaciela. W tym czasie narysuj na flipcharcie koło podzielone na osiem części. Zachęć każdą grupę do podzielenia się wnioskami na forum i zapisuj w kole odpowiedzi, które padają najczęściej, tworząc tym samym wspólną listę cech dobrego przyjaciela akceptowaną przez całą klasę. Uwaga: zamiast punktów 2-5 możesz przeprowadzić ćwiczenie alternatywne (**Załącznik nr 1**).
6. Zapytaj uczniów, jak troszczą się o przyjaźń i jak dbają, żeby nie osłabła. Powiedz, że jednym z ważnych elementów bliskiej relacji jest wzajemne docenianie się, wdzięczność i wsparcie. Warto nie tylko mówić o uczuciach („lubię cię...”) ale też doceniać konkretne zachowania naszego przyjaciela („...bo zawsze stajesz po mojej stronie”).
7. Zaprezentuj uczniom (na ekranie lub flipcharcie) konstrukcję **Uczucie + Fakt**. Wyjaśnij, że warto mówić o swoich uczuciach związanych z konkretnymi zachowaniami drugiej osoby, żeby wiedziała, za co jesteśmy jej wdzięczni. Gdy wyrażamy emocje, warto uzasadnić, jakie konkretne zachowanie przyczyniło się do tego uczucia lub sprawiło nas w określony nastrój. Oto kilka przykładów:
 - Lubię cię, bo często się śmiejesz.
 - Jestem ci wdzięczny za to, że pomogłeś mi w nauce matematyki.
 - Ufam ci, bo zawsze dotrzymujesz słowa.
 - Cieszę się, że przyjaźnisz się ze mną, bo świetnie mi się z tobą spędza czas.
 - Lubię się z tobą bawić, bo słuchasz moich pomysłów.
8. Rozdaj uczniom po trzy karteczki w różnych kolorach. Każda z nich oznacza inny początek zdania:
 - Lubię cię, bo...
 - Jestem ci wdzięczny za to, że...
 - Cieszę się, że cię znam, bo...

Początki zdań możesz zmieniać i dopasowywać do wieku i możliwości uczniów. Powiedz, że za chwilę każdy z uczniów wybierze sobie trzy osoby, którym chce wręczyć swoje karteczki (każdą karteczkę innej osobie). Poproś, żeby uczniowie pomyśleli, jak chcą dokończyć każde ze zdań skierowane do konkretnego ucznia lub uczennicy. Jeśli chcą wręczyć karteczkę „Lubię cię...”, niech pomyślą, dlaczego kogoś lubią: co ta osoba robi, jaka jest itp.
9. Zanim zacznie się wymiana karteczek uprzedź, że tak jak ważne jest udzielanie miłych informacji zwrotnych, tak ważne jest ich przyjmowanie. Poproś więc wszystkich uczniów, którzy będą słuchali informacji na swój temat, żeby nie wdawali się w dyskusję, tylko odpowiedzieli jednym zdaniem: „Dziękuję, że mi o tym powiedziałeś.”

Przebieg zajęć:

10. Poproś uczniów, żeby wstali i wręczyli karteczki wraz z ustnym uzasadnieniem wybranym osobom.
11. Podsumuj ćwiczenie: zapytaj uczniów, jak się czuli, mówiąc miłe rzeczy innym oraz słuchając miłych rzeczy na swój temat.

Uwaga: to ćwiczenie jest formą socjogramu i może się zdarzyć, że część uczniów otrzyma wiele karteczek, a ktoś nie otrzyma żadnej. Jeśli w klasie są osoby, które są odrzucane przez resztę, lub z jakiegokolwiek innego powodu obawiasz się tego ćwiczenia, zrezygnuj z niego na rzecz ćwiczenia opisanego poniżej.

Ćwiczenie alternatywne. List do przyjaciela

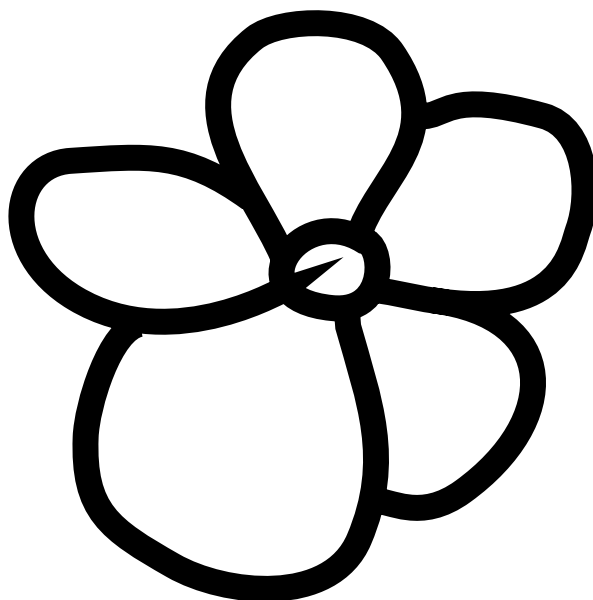
Pomyśl o osobie, która jest Twoim przyjacielem lub Twoją przyjaciółką, i napisz do niej list. Wyjaśnij, dlaczego uważasz tę osobę za przyjaciela, uzupełniając poniższe zdania:

- Jesteś moim przyjacielem, bo...
- Lubię spędzać z Tobą czas, bo...
- Mam do Ciebie zaufanie, bo...
- Najbardziej lubię u Ciebie...
- Dziękuję Ci za...

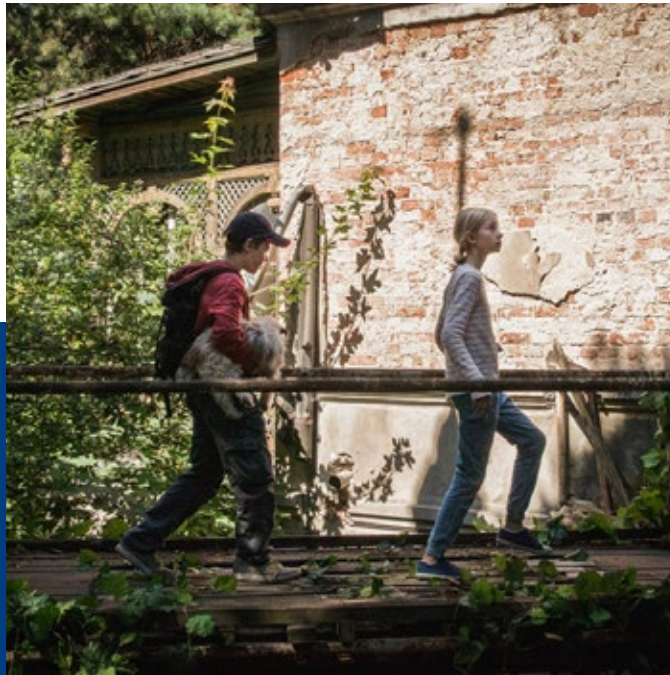
12. Podsumuj obie lekcje, zbierając refleksje i wnioski uczniów w formie otwartej dyskusji. Możesz też przeprowadzić tzw. rundkę, w której każdy z uczniów rzuca dużą kostką do gry i w zależności od liczby oczek odpowiada na jedno z pytań:
 - Jakie emocje teraz mi towarzyszą?
 - Czego nauczyłem się na zajęciach?
 - Jakie są moje wnioski z tych zajęć?
 - Jakie działania podejmę po zajęciach?
 - Czego dowiedziałem się o przyjaźni?
 - Co najbardziej mi się podobało?
-

Różnice i podobieństwa – ćwiczenie alternatywne. Instrukcja dla nauczyciela

1. Zapytaj uczniów, czy sądzą, że przyjaciele powinni być do siebie we wszystkim podobni (jak w pierwszej scenie filmu, gdzie wszyscy uczniowie mają jednakowe mundurki). Zbierz kilka odpowiedzi. Następnie wyjaśnij, że zwykle lubimy osoby, które są do nas podobne, i dlatego przyjaciele mają tak wiele wspólnego. Jednak każdy z nas w jakiś sposób różni się od innych i to różnice sprawiają, że przyjaźń jest dla nas ciekawa. Dzięki różnicom lepiej poznajemy samych siebie, uczymy się nowych rzeczy, zdobywamy inspiracje. Powiedz, że za moment uczniowie będą mieli okazję poznać zarówno to, co ich łączy, jak i to, co ich wyróżnia.
2. Podziel klasę na losowo dobrane pięcioosobowe zespoły. Na tablicy narysuj prosty schemat kwiatka, który ma tyle listków, ilu uczestników jest w każdej z podgrup. Rozdaj podgrupom flipcharty i poproś o przerysowanie kwiatka w taki sposób, żeby zajął całą kartkę.

3. Poproś uczniów, by każda podgrupa wpisała na płatkach imiona poszczególnych członków (na każdym płatkach jedno imię). Następnie wyjaśnij, że zadaniem każdej grupy jest znalezienie tego, co wspólne dla wszystkich osób (i wpisanie tych rzeczy w środku kwiatka), a także tego, co wyróżnia poszczególne osoby, jest charakterystyczne tylko dla nich (rzeczy te wpisać należy na płatkach). Różnice i podobieństwa mogą dotyczyć wszystkiego: wyglądu, sytuacji rodzinnej, zainteresowań, marzeń, obaw. Na pracę w podgrupach przeznacz 10 minut. Zachęcaj uczniów do wypisywania jak największej liczby przykładów. Na koniec poproś przedstawicieli każdego z zespołów o zaprezentowanie gotowych plakatów na forum.
4. Podsumuj ćwiczenie. Zadaj uczniom następujące pytania na forum:
 - Czego nowego dowiedzieliście się o sobie nawzajem?
 - Czy odkryliście więcej podobieństw między sobą, czy różnic? Z czego to wynika?
 - Jaki wpływ na przyjaźń ma to, że się różnimy? Co dobrego przynoszą różnice? Jakie niosą zagrożenia?
 - Jakie różnice są najtrudniejsze do zaakceptowania? Z czego to wynika? Co możecie zmienić, żeby akceptacja różnic była łatwiejsza?

Materiały pomocnicze dla nauczycieli
przygotowane przez Centrum Edukacji Obywatelskiej

Warszawa 2017

next
FILM

— CEO —
CENTRUM EDUKACJI
OBYWATELSKIEJ